

بررسی عوامل موثر بر اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت

فاطمه قاسمی اذکان ۱ و سمیه گلدی پور ۲*

۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت مالی دانشگاه آزاد اسلامی

۲ عضو هیات علمی دانشگاه غیر انتفاعی غیر دولتی حکیمان بجنورد (نویسنده مسئول مکاتبات)

چکیده

با توجه به اینکه اظهار نظر حسابرسان در خصوص موانع تداوم فعالیت شرکتها می تواند هزینه‌های سنگینی را در پی داشته باشد لذا رفتار مدیران و اتخاذ سیاست های مدیران تاثیر بسزایی در سرنوشت شرکت ها ایفا می نماید. هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی تأثیر تغییر حسابرسی، تاخیر حسابرسی، نسبت نقدینگی و اهرم مالی بر اظهار نظر حسابرس در رابطه با تداوم فعالیت در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بوده است. بدین منظور، تعداد ۱۲۶ شرکت در دوره زمانی بین سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. با طرح چهار فرضیه رابطه بین متغیرهای مستقل و اظهار نظر حسابرس در رابطه با تداوم فعالیت با استفاده از مدل رگرسیونی لجستیک آزمون شده‌اند. یافته‌های به دست آمده نشان داد که رابطه بین تغییر حسابرس و اهرم مالی با اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت مستقیم و معنادار است. همچنین شواهدی دال بر وجود رابطه معنی دار بین تاخیر حسابرسی و نسبت نقدینگی شرکت ها با اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت ها مشاهده نگردید. کلمات کلیدی: اظهار نظر حسابرسان، تداوم فعالیت شرکت، اظهار نظر حسابرسان، تغییر حسابرسی، تاخیر حسابرسی، نسبت نقدینگی، اهرم مالی

۱. مقدمه

چن، سو و وو (۲۰۱۰) معتقدند که حسابرسی موجب کاهش تضاد منافع بین صاحبان سرمایه و مدیران می‌شود و وسیله‌ای برای اطمینان بخشی به صورت‌های مالی است. حسابرسی به استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در تصمیم‌گیری کمک خواهد کرد (چن، سو و ژائو، ۲۰۰۰). چو و رایس (۱۹۸۲) نشان دادند که سرمایه‌گذاران نسبت به اظهارنظرهای مردود حسابرسی واکنش منفی دارند و این گزارش‌ها اخبار بدی در مورد شرکت تلقی می‌شود. آن‌ها معتقدند سرمایه‌گذاران اظهارنظرهای مقبول حسابرسی را ترجیح می‌دهند و اظهارنظر مقبول اخبار خوبی در مورد شرکت تلقی می‌شود. با فرض این که اظهارنظرهای تعدیل شده حسابرسی توسط بازار سهام خبر بد در نظر گرفته می‌شود، ممکن است بازار به این اخبار واکنش نشان دهد. پژوهشگران دریافتند که شرکت‌های دریافت کننده اظهارنظر مقبول، نسبت به شرکت‌های دریافت کننده اظهارنظر تعدیل شده حسابرسی، درآمدهای خود را سریعتر گزارش می‌کنند (سلطانی، ۲۰۰۲). از این رو تغییر اظهار نظر نیز بر بازار تاثیرگذار خواهد بود و به عبارتی بهبود در نوع اظهار نظر باعث اثر مثبت بر قیمت و حجم معاملات سهام می‌گردد که این موضوع می‌تواند استراتژی شرکت را تحت تأثیر قرار دهد. بهبود در اظهارنظر حسابرس نیز اخبار خوب در مورد شرکت تلقی می‌شود که برخی شرکت‌ها برای رسیدن به گزارشات معقول تر حاضر به تغییر حسابرس و تحمل عواقب آن می‌باشند.

۲. بیان مسئله

صورت مالی یکی از رسانه‌های مدیریت است که اطلاعات مالی را برای ارزیابی عملکرد شرکت به ذینفعان منتقل می‌کند. صورت مالی باید اطلاعات کامل یا جامعی در افشای تمام حقایق انجام شده توسط شرکت در یک دوره داشته باشد. هدف اصلی حسابرسی این است که اطمینان کافی بدهد که صورت مالی منطبق بر اصول حسابداری پذیرفته شده عمومی ارائه شده است. (بوینتون و همکاران، ۲۰۰۶). نتیجه حسابرسی صورت‌های مالی، نظر حسابرس است که به عنوان نماد اعتماد عمومی به اعتباردهی اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی تلقی می‌شود (آوریلیا، ۲۰۱۲). در روند در حال انجام، از حسابرس خواسته می‌شود که تداوم تجارت و توانایی شرکت در حفظ تجارت برای یک دوره نامحدود را ارزیابی کند. نگرانی مداوم فرضیه‌ای است که واحد اقتصادی را ملزم می‌کند در حفظ تداوم کسب و کار خود از توانایی‌های عملیاتی و مالی برخوردار باشد (پورا، ۲۰۰۹). حسابرسان برای ارزیابی اینکه آیا تردید قابل توجهی در مورد توانایی شرکت در تداوم فعالیت تجاری خود برای مدت زمان معقول وجود دارد، مسئولیت دارد.

نظر حسابرسی در مورد توانایی شرکت در تداوم فعالیت، یک حسابرسی اصلاحی است که در آن، با توجه به حسابرس، ناتوانی یا عدم قطعیت قابل ملاحظه‌ای در تداوم یک شرکت در اجرای عملیات خود دارد. اهمیت مسائل مربوط به تداوم فعالیت مستمر نشان می‌دهد که لازم است عوامل موثر بر نظر حسابرسی در رابطه با تداوم فعالیت شرکت را بیابیم.

به گفته کارسون و همکاران (۲۰۱۴)، ویژگیهای رابطه بین حسابرس و مشتری شامل تصدی مشتری حسابرسی و تأخیر حسابرسی است. مدت تصدی مشتری حسابرسی طول مدت حسابرسی بین حسابرس و مشتری است (کنچل و وانسترلن، ۲۰۰۷). طول مدت تصدی مشتری حسابرسی می‌تواند صلاحیت حسابرس را در تصمیم‌گیری حسابرسی با توجه به دانش مستمر حسابرس که مطابق با حسابرسی است، ارتقا دهد. با این وجود، به دلیل مدت زمان مشارکت کارفرمایان حسابرسی، وابستگی حسابرس می‌تواند تضعیف شود زیرا رابطه بین مدیریت و حسابرس را افزایش می‌دهد، در حالی که مدت کوتاه کار مشتری حسابرسی صلاحیت حسابرس را تضعیف می‌کند زیرا حسابرس در سالهای اولیه انجام حسابرسی در مورد محیط شرکت فاقد دانش است.

تأخیر حسابرسی تعداد روزهای بین تاریخ پایان صورت مالی و تاریخ صدور گزارش حسابرسی است (ریو و روح، ۲۰۰۷). کارسون و همکاران اظهار داشتند که نظر حسابرسی مربوط به تداوم فعالیت موسسه بیشتر هنگام صدور تاخیر اظهارنظر انجام می شود، در حالی که طبق نظر جانوآرتی (۲۰۰۸)، تأخیر حسابرسی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت تجاری شرکت تأثیر نمی گذارد که در آن طول حسابرسی بر صدور جریان حسابرسی تأثیر نمی گذارد.

نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت تجاری شرکت، با نسبت نقدینگی و سطح اهرم نیز مرتبط است. در این مورد، منظور از نسبت نقدینگی، سنجش توانایی شرکت در انجام بدهی های جاری است (وستون و بریگهام، ۲۰۰۱) ماسیتوه و آداریانی (۲۰۱۰). هرچه نقدینگی یک شرکت کمتر باشد، نشان دهنده تلاش شرکت در پرداخت بدهی ها است. بنابراین، یک حسابرس احتمالاً در خصوص تداوم فعالیت تجاری شرکت نظر ارائه می دهد. از یک سو جانوآرتی و فیتریاناساری (۲۰۰۸) دریافتند که نسبت نقدینگی بر تعیین نظر حسابرسی با پارامترهای مربوط به تداوم فعالیت تجاری شرکت تأثیر می گذارد. از سوی دیگر مسیتوه و آداریانی (۲۰۱۰) دریافتند که نقدینگی بر صدور نظر حسابرسی توسط حسابرس تأثیری ندارد.

علاوه بر این، اهرم مالی میزان تأمین بودجه دارایی های شرکت توسط بدهی ها را اندازه گیری می کند (ریانوتوا، ۲۰۰۱). طبق نظر وستون و بریگهام (۲۰۰۱)، نسبت اهرم با هدف اندازه گیری میزان نیازهای مالی شرکت توسط وام ها تعیین می شود. هرچه دارایی های شرکت بیشتر تحت پوشش وام قرار گیرد، شرکت در اجرای فعالیت های خود به وام های بیشتری وابسته است. علاوه بر این، شرکت باید بدهی ها و منافع بیشتری را متحمل شود. اولسون (۱۹۸۰) ادعا کرد که این اهرم در پیش بینی ورشکستگی تأثیر داشته است. لنوکس (۲۰۰۰) همچنین دریافت که هنگامی که سطح اهرم بالا باشد، یک شرکت مکرراً نظر حسابرسی ادامه می دهد. مطالعه حاضر با بررسی تأثیر دوره تصدی مشتریان حسابرسی، تأخیر حسابرسی، نسبت نقدینگی و اهرم بر اظهارنظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت تجاری شرکت، به بهبود مطالعات قبلی کمک می کند.

چن و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی رابطه بین استراتژی شرکت و گزارش حسابرس شرکت ها پرداختند. آن ها بیان داشتند که در میان نمونه ای از شرکت هایی که مواجه با مشکلات مالی، شرکت های با استراتژی پیشگام نسبت بقیه شرکت های مدافع به احتمال بیشتری مستعد دریافت اظهارنظر در رابطه با تداوم فعالیت هستند. آنها همچنین شرکت هایی را مورد بررسی قرار دادند که مکرراً در معرض ورشکستگی قرار گرفته بودند و دریافتند که حسابرسان تمایل کمتری به اظهار نظر در خصوص تداوم فعالیت مشتریان پیشگام دارند. به عقیده آن ها این بیانگر آن است که حسابرسان در خصوص مشتریان پیشگام بیشتر با خطای نوع دوم مواجه می شوند. در مجموع به بیان آن ها شواهد بیانگر آن است که استراتژی تجاری شرکت ها عامل تعیین کننده ای در تعیین اظهارنظر حسابرسی می باشد. نوع اظهارنظر حسابرسی نیز می تواند یکی از معیارهای سنجش کیفیت حسابرسی باشد. آلیت تریانی و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت که توسط حسابرس با مبنای ISA 570 منتشر شده است، پرداختند. کاربرد ISA 570 به تسهیل حسابرس در انتشار نظر حسابرسی ادامه می دهد. نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت، نظری است که توسط حسابرس منتشر می شود تا اطمینان حاصل شود که آیا شرکت قادر به حفظ حیات خود است یا خیر. به عقیده آن ها تفاوت بین SA 341 و ISA 570 می تواند تأثیر موثری در مدیریت برای روشن ساختن برنامه مدیریتی که برای غلبه بر هر گونه مشکلی که ممکن است با آن روبرو شوند، داشته باشد. ISA 570 نشان می دهد که حسابرس به شدت مدیریت را در برنامه ریزی یا توسعه استراتژی برای ارتقاء عملکرد مالی و غیر مالی راهنمایی می کند. رویکرد تحقیق، رویکرد غیر مثبت گرا از دیدگاه تفسیری است. محقق منبع و نوع داده ها را از افراد کلیدی متشکل از تمام حسابرسان شاغل در شرکت های حسابدار دولتی (PAF) در سورابایا دریافت می کند. روش گردآوری داده ها از مشاهده، مصاحبه و اسناد استفاده می کند. نتیجه تحقیق نشان می دهد که برنامه ISA 570 به تسهیلات حسابرسان در انتشار نظر حسابرسی ادامه می دهد و در اجرای حسابرسی،

حسابرس برنامه راهبردی را برای حل مشکلاتی که شرکت با آن سر و کار دارد تأکید می کند. وو و ژو (۲۰۱۸) به بررسی تأثیر دستکاری فعالیت های واقعی مدیریت سود بر تصمیم حسابرسان مبنی بر صدور نظرات مستمر در خصوص تداوم فعالیت برای شرکت های دچار پریشانی مالی پرداختند. این مطالعه سه نوع فعالیت های واقعی مدیریت سود را برآورد و بررسی می کند: کاهش هزینه های اختیاری، دستکاری در فروش و تولید بیش از حد. این مقاله با در نظر گرفتن سه معیار روش فعالیت های واقعی مدیریت سود در رگرسیون های لجستیکی که صدور نظرات مربوط به نگرانی را توضیح می دهد، تأثیر فعالیت های واقعی مدیریت سود را بر محافظه کاری گزارشگری حسابرسان بررسی می کند. نویسندگان تجزیه و تحلیل را به طور خاص در مورد شرکت های دچار مشکل برای دوره ۲۰۰۴-۲۰۱۳ انجام می دهند. این مطالعه ارتباط معنادار و مثبتی بین فعالیت های واقعی مدیریت سود و احتمال دریافت نظر مشروط در نمونه شرکت های دچار مشکل مالی نشان می دهد که فعالیت تجاری غیرعادی مشتری بر محافظه کاری گزارشگر حسابرسی تأثیر می گذارد. این مطالعه شواهدی را ارائه می دهد که حسابرسان با توجه به تصمیمات عملیاتی غیرعادی مشتری و فرصت طلبی مدیریت تصمیم گیری های مربوط به گزارش گیری را انجام می دهند. سیمامورا و هندارجاتنو (۲۰۱۹) به بررسی اثرات تغییرکارفرمایان حسابرسی، تأخیر حسابرسی، نسبت نقدینگی و اهرم بر اظهار نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت پرداختند. در این مطالعه از داده های ثانویه بدست آمده از گزارش های مالی و گزارش های حسابرسی مستقل منتشر شده توسط بورس اوراق بهادار اندونزی (ISE) و همچنین فهرست بازار سرمایه اندونزی استفاده شد. علاوه بر این، جمعیت مطالعه شامل شرکتهای تولیدی ثبت شده در ISE از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۳ بود. علاوه بر این، مطالعه حاضر از روش نمونه گیری هدفمند استفاده کرد که منجر به استفاده از ۱۶ شرکت به عنوان نمونه مطالعه شد. سپس فرضیه با کاربرد مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از بررسی فرضیه نشان داد که متغیرهای خرید و اهرم نظر بر نظر حسابرسی در حال تداوم تأثیر می گذارد، در حالی که متغیرهای تصدی مشتری حسابرسی، تأخیر حسابرسی و نسبت نقدینگی بر نظر حسابرسی تداوم نمی گذارد. نتایج حاصل از بررسی فرضیه نشان داد که متغیرهای خرید و اهرم نظر بر نظر حسابرسی در حال تداوم تأثیر می گذارد، در حالی که متغیرهای تصدی مشتری حسابرسی، تأخیر حسابرسی و نسبت نقدینگی بر نظر حسابرسی تداوم نمی گذارد. آوریو (۲۰۲۰) به تعیین عواملی پرداخت که بر نگرش مستمر حسابرس تأثیر می گذارد. او در این تحقیق از داده های ثانویه بدست آمده از گزارش های سالانه و گزارش های حسابرسی مستقل منتشر شده توسط بورس اوراق بهادار اندونزی استفاده نموده است. جامعه این تحقیق شامل شرکتهای تولیدی ثبت شده در بورس اوراق بهادار اندونزی از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹ بود. نمونه پس از روش نمونه گیری هدفمند که شامل ۳۳ شرکت می شد. داده ها با استفاده از رگرسیون لجستیک انجام شده در نرم افزار تحلیل آماری SPSS 24.0 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج تحقیق او نشان داد که اهرم بر نظر حسابرسی در حال تداوم مثبت تأثیر می گذارد، سپس کیفیت حسابرسی، سودآوری و نقدینگی بر حسابرسی موسسه جاری تأثیر منفی می گذارد، در حالی که اندازه شرکت و تأخیر حسابرسی بر نظر حسابرسی در حال انجام تأثیری ندارد. مافی وهمکاران (۲۰۲۰) به بررسی توسعه مدلی برای ارزیابی شواهد حسابرسی مفروضات مربوط به تداوم فعالیت است که زمینه ساز تهیه صورت های مالی است، پرداختند. این تحقیق ۶۷۸ نظر حسابرسی شرکتهای فهرست شده ایتالیایی از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ را تجزیه و تحلیل کرده و از یک تجزیه و تحلیل خطی چندگانه برای ایجاد نمره در خصوص تداوم فعالیت استفاده می کند که شامل متغیرهایی است که توسط استانداردهای بین المللی حسابرسی (ISA) 570 و ادبیات مربوط به نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت پیشنهاد شده است. این مدل سه نمره برش ارائه می دهد که می تواند حسابرسان را جهت صدور مناسب ترین نظرات حسابرسی در خصوص

Xu & Wu

Simamora and Hendarjatno

Averio

Maffei et al

تداوم فعالیت (نظر اصلاح نشده، نظر اصلاح نشده، که شامل تأکید بر موضوع، نظر واجد شرایط یا سلب نظر است) سوق دهد. این مدل می تواند حسابرسان را قادر سازد تا مناسب ترین نظر در خصوص تداوم فعالیت را شناسایی کرده و نظرات حسابرسان را در شرایط مشابه تراز کنند، در نتیجه اتکای آنها به اختیار و قابلیت اطمینان قضاوت آنها را با درجه بالاتری از دقت افزایش می دهد. علاوه بر این، این تحقیق رویدادها یا شرایط اضافی را فهرست می کند که ممکن است به طور جداگانه یا جمعی بر مفروضات در خصوص تداوم فعالیت شک و تردید جدی ایجاد کند. این مطالعه فراتر از فرایند تصمیم گیری سنتی، ظاهراً دوتایی، بین "تداوم" و "شکست" یا بین نظرات "اصلاح نشده" و "اصلاح شده" است. برای تشخیص درجات مختلف عدم قطعیت که بر ارزیابی در خصوص تداوم فعالیت تأثیر می گذارد، تصمیم گیری های حرفه ای حسابرسان را انجام می دهد. الله کرم و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی تاثیر نوع استراتژی تجاری و پاداش مدیران بر عملکرد شرکتها پرداختند. آزمون فرضیه های تحقیق آن ها با استفاده از روش آماری داده های ترکیبی و برای دوره زمانی ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ با استفاده از اطلاعات ۱۴۰ شرکت منتخب به روش نمونه-گیری حذف سیستماتیک انجام شده است. نتایج نشان داد که بین پاداش نقدی مدیریت و عملکرد شرکت هایی که از استراتژی رهبری هزینه و یا استراتژی تمایز محصول استفاده می کنند رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. نمازی و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی خودشیفتگی مدیران و استراتژی تجاری شرکت ها پرداختند. در این راستا ۵۴ شرکت (۶۴۸ سال-شرکت) پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای بازه زمانی ۱۳۸۲-۱۳۹۳ مورد بررسی قرار گرفته است. از این رو، به منظور آزمون فرضیه های پژوهش از روش های آماری شامل تحلیل واریانس یک طرفه، آزمون توکی، آزمون مقایسه زوجی و تحلیل رگرسیون داده های ترکیبی استفاده شد. نتایج آماری آزمون فرضیه های پژوهش حاکی از آن است که در بین گروه های دارای استراتژی تجاری مختلف (استراتژی تدافعی، تحلیل گرایانه و تهاجمی)، خودشیفتگی مدیران اختلاف معناداری با یکدیگر دارند که در این راستا، بیشترین تاثیر خودشیفتگی مدیران روی استراتژی تدافعی و کمترین تاثیر آن روی استراتژی تحلیل گرایانه است. افزون بر این آنها مشاهده نمودند که خودشیفتگی مدیران استراتژی تدافعی را در گروه اول، تحلیل گرایانه در گروه دوم و تهاجمی را در گروه سوم طبقه بندی می کند. از این رو، خودشیفتگی با هر سه نوع استراتژی رابطه معناداری دارد که این رابطه در مورد استراتژی های تدافعی و تحلیل گرایانه منفی و در مورد استراتژی تهاجمی مثبت و معنادار است. در نتیجه، با افزایش خودشیفتگی در بین مدیران، انتظار بر این است که تمایل آنان به انتخاب استراتژی های تهاجمی و جسورانه افزایش یابد.

قناد و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی واکنش بازار سهام به استمرار و بهبود در اظهارنظر حسابرس پرداختند. به عقیده آن ها یکی از راه هایی که می توان با استفاده از آن، واکنش بازار را پیش بینی کرد؛ اظهارنظر حسابرس می باشد. از این رو، آن ها در این پژوهش، با بررسی واکنش بازار سهام به استمرار و بهبود اظهارنظر حسابرسان مستقل نسبت به صورت های مالی، بر آن شدند تا بتوانند میزان اهمیت این پدیده را با استفاده از یک نمونه، شامل ۱۲۱ شرکت از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۳-۱۳۸۶ به کمک تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی را مورد آزمون قرار دادند. متغیر وابسته این پژوهش، واکنش ارزش بازار سهام و متغیر مستقل، بهبود در اظهارنظر حسابرس و استمرار در اظهارنظر مقبول می باشد. در صورتی که اظهارنظر حسابرس از نوع غیرمقبول به مقبول تغییر یابد؛ اظهارنظر با بهبود همراه است و اگر حسابرس در دو دوره متوالی اظهارنظر مقبول ایراد کند؛ استمرار در اظهارنظر مقبول تلقی می گردد. روش پژوهش شبه تجربی و از نوع توصیفی همبستگی می باشد. نتایج حاصل از پژوهش آن ها نشان داد که شرکت هایی که بهبود در اظهارنظر حسابرسی را تجربه کرده اند؛ با واکنش مثبتی در بازار روبرو بوده اند. همچنین اگر شرکتی استمرار در اظهارنظر مقبول را تجربه کند؛ دچار واکنش مثبتی در بازار سهام می شود.

۳. فرضیه های پژوهش

فرضیه های تحقیق با توجه به اهداف و بیان مساله تحقیق به شرح ذیل تبیین شده است:

فرضیه اول: تغییر حسابرس بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می گذارد.

فرضیه دوم: تأخیر حسابرسی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

فرضیه سوم: نسبت نقدینگی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

فرضیه چهارم: اهرم مالی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

۴. تعریف عملیاتی متغیرها

۴-۱. متغیرهای وابسته

در این تحقیق از پنج متغیر وابسته به شرح ذیل استفاده شده است:

۱- اظهار نظر حسابرس

متغیر مجازی اظهار نظر حسابرس (در صورتی که حسابرس در رابطه با تداوم فعالیت شرکت اظهار نظر نماید برابر یک و در غیر این صورت صفر)

حسابرس باید درباره اینکه آیا صورت‌های مالی، از تمام جنبه‌های بااهمیت، طبق استانداردهای حسابداری، به نحو مطلوب تهیه شده است یا خیر، اظهار نظر کند. حسابرس برای تعیین نوع اظهار نظر باید نتیجه‌گیری کند که آیا نسبت به عاری بودن یا نبودن صورت‌های مالی از تحریف‌های بااهمیت ناشی از تقلب یا اشتباه، اطمینان معقول کسب کرده است یا خیر (کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی، ۱۳۹۶).

۱- اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت (متغیر مجازی)

حسابرس در جریان برنامه ریزی و اجرای روش‌های حسابرسی و ارزیابی نتایج حاصل از آن، باید مناسب بودن استفاده مدیریت را از فرض تداوم فعالیت در تهیه صورت‌های مالی، بررسی کند. چنانچه به نظر حسابرس، واحد مورد رسیدگی قادر به ادامه فعالیت نباشد، اما صورت‌های مالی بر مبنای تداوم فعالیت تهیه شده باشد، حسابرس باید با توجه به میزان اهمیت، حسب مورد، نظر مشروط یا مردود ارائه کند. در صورت وجود ابهام با اهمیت درباره تداوم فعالیت و افشای کافی در صورت‌های مالی، حسابرس باید نظر مقبول اظهار کند، اما با افزودن یک بند توضیحی حاوی وجود ابهام با اهمیت درباره رویدادها یا شرایطی که ممکن است به تردیدی عمده در مورد توانایی واحد مورد رسیدگی به ادامه فعالیت بینجامد و با اشاره به یادداشت توضیحی صورت‌های مالی، گزارش خود را تعدیل کند. در صورت وجود ابهام با اهمیت و عدم افشای کافی در صورت‌های مالی، حسابرس باید نظر مشروط ارائه کند. گزارش باید به روشنی بیانگر این واقعیت باشد که ابهامی با اهمیت وجود دارد که ممکن است درباره توانایی واحد مورد رسیدگی به ادامه فعالیت، تردیدی عمده ایجاد کند. در موارد وجود ابهام اساسی درباره تداوم فعالیت یا وجود موارد متعدد ابهام با اهمیت، شامل ابهام درباره تداوم فعالیت که آثار بالقوه آن در مجموع اساسی باشد، حسابرس باید صرف نظر از افشا یا عدم افشای آن‌ها در صورت‌های مالی، نسبت به آن صورت‌ها عدم اظهار نظر ارائه کند (کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی، ۱۳۹۶).

در این تحقیق شیوه اندازه‌گیری متغیر اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت به این صورت می‌باشد که اگر در اظهار نظر حسابرس بندی مربوط به تداوم فعالیت شرکت وجود داشته باشد متغیر مقدار یک به خود می‌گیرد و در غیر این صورت عدد صفر می‌گیرد.

۲-۴. متغیر مستقل

نسبت‌های نقدینگی:

تجزیه و تحلیل نسبت، یک تحلیل کمی اطلاعات از شرکت یا قیمت سهم است. نسبت‌ها، کلید تجزیه و تحلیل مالی هستند، چراکه برای ارزیابی و مقایسه یک شرکت با همتاانشان یا مقایسه با صنعت از نسبت‌های نقدینگی استفاده می‌شود. نسبت‌ها علائم حیاتی برای اندازه‌گیری سلامت شرکت‌ها را فراهم می‌کنند، به سرمایه‌گذاران اجازه می‌دهند تا به جنبه‌های خاصی از وضعیت عملیاتی

شرکت متمرکز شوند. به عنوان مثال ممکن است شرکتی سودآور باشد، اما مقدار یک نسبت خاص می تواند نشان دهد که، مدیریت موجودی عملکرد مناسبی نداشته است و یا شرکت با مشکل نقدینگی روبه رو است. نقدینگی طبق تعریف عبارت است از میزان توانایی شرکت در بازپرداخت دیون کوتاه مدت خود. بنابراین نسبت های نقدینگی اطلاعاتی در مورد توانایی شرکت ها در پرداخت دیون کوتاه مدت یا عمل به تعهدات کوتاه مدتشان فراهم می آورند.

نسبت جاری:

توانایی شرکت در پرداخت بدهی های کوتاه مدت با دارایی های جاری را نسبت جاری میگویند. تا زمانی که شرکت پول کافی برای پرداخت بدهی خود داشته باشد، بدون مشکل قادر به ادامه فعالیت خواهد بود اما شرکت هایی که پول کافی برای انجام تعهدات خود نداشته باشند، موجب افزایش ریسک نقدینگی در شرکت خواهد شد. به همین دلیل، تحلیلگران، وام دهندگان و سرمایه گذاران، نسبت فعلی را در راستای اندازه گیری ظرفیت شرکت برای پرداخت بدهی کوتاه مدت خود به کار می گیرند. دارایی های جاری که نقدشونده هستند، همیشه باید بیش از بدهی های جاری باشند. میزان آن ممکن است از یک صنعت به صنعت دیگر متفاوت باشد، اما وضعیتی که در آن دارایی های جاری شرکت کمتر از بدهی های جاری باشد، نباید رخ دهد. این اتفاق، شرکت را در معرض خطر زیادی قرار می دهد.

$$\text{نسبت جاری} = \frac{\text{دارایی های جاری}}{\text{بدهی های جاری}}$$

به عنوان مثال اگر نسبت جاری عدد ۱,۱۲ باشد، یعنی در برابر هر ۱۰۰ تومان که برای پرداخت بدهی هزینه می شود، توانایی کسب ۱۱۲ تومان دارایی وجود دارد. اگر نسبت جاری شرکتی بالا باشد می توان گفت هیچ جای نگرانی برای طلبکاران وجود ندارد و به راحتی می توانند اصل مبلغ خود به همراه سود آن را از شرکت دریافت کنند، زیرا شرکت به آسانی توانایی تامین نقدینگی مورد نیاز را دارد. قابل ذکر است که میان ریسک و بازده ارتباط موثری وجود دارد، وقتی طلبکاران در وضعیت امن تری قرار دارند، در مقابل بازدهی کمتری برای سهامداران وجود دارد.

نسبت آنی یا نسبت سریع:

یکی از اقلامی که در ترازنامه به عنوان دارایی جاری ثبت می شود، موجودی مواد و کالا است که در بسیاری از اوقات قابلیت نقد شوندگی پایینی دارند اما در نسبت جاری به عنوان یکی از دارایی های نقد شونده به آن نگریسته می شود. برای حل این مشکل از نسبت آنی یا نسبت سریع استفاده می شود که توان شرکت را برای انجام تعهدات کوتاه مدت خود از محل دارایی های نقدی را اندازه گیری می کند. نسبت آنی از تقسیم دارایی های جاری منهای موجودی های مواد و کالا بر بدهی های جاری به دست می آید. نسبت آنی یا سریع از تقسیم نقدترین اقلام دارایی جاری (وجوه نقد، موجودی بانک و اسناد دریافتی) به بدهی های جاری بدست می آید. موجودی کالا به دلیل اینکه برای نقد شدن به مدت زمان طولانی تری نیاز دارند، در این محاسبه لحاظ نمی شوند. پیش پرداختها نیز به دلیل اینکه اصولاً به وجه نقد تبدیل نمی شوند در این محاسبه جزء دارایی های جاری محسوب نمی شوند. بدیهی است که رقم بیش از یک برای این نسبت نشان دهنده توانایی شرکت در بازپرداخت بدهی های جاری است.

به بیان دیگر نسبت آنی یا سریع از دیگر نسبت های نقدینگی است که به مراتب سنجش بهتری از توان مالی یک شرکت نشان می دهد. این نسبت توان مالی شرکت برای انجام تعهدات کوتاه مدت خود از محل دارایی هایی که نقدشوندگی بالایی دارد را اندازه گیری می کند. موجودی کالا از آن جهت کسر می شود که قدرت نقدشوندگی پایین تری دارد. با توجه به این فرمول، اگر قسمت اعظم دارایی های جاری یک شرکت را موجودی کالا آن تشکیل دهد در نتیجه نسبت سریع آن به شدت کاهش پیدا کرده

و می توان گفت شرکت ناتوان در پرداخت تعهدات کوتاه مدت خود است. معمولاً نسبت یک یا ۱۰۰٪ را در این مورد مطلوب می دانند.

$$\text{نسبت نقد} = \frac{\text{موجودی مواد و کالا} - \text{دارایی جاری}}{\text{بدهی های جاری}}$$

نسبت وجه نقد:

این نسبت محافظه کارانه ترین نسبت از بین انواع نسبت های نقدینگی می باشد. جهت پیش بینی توانایی پرداختی شرکت در مواقع ضروری این نسبت در مقایسه با نسبت آنی بیشتر به کار می آید و در این نسبت موجودی کالا، دارایی های جاری و حساب های دریافتی در نظر گرفته نمی شود. این نسبت در واقع میزان توانایی شرکت را در بازپرداخت بدهی های کوتاه مدت خود در محافظه کارانه ترین حالت بررسی می کند. در واقع این نسبت بیان می کند که شرکت چقدر توانایی بازپرداخت بدهی های کوتاه مدت خود را از محل وجوه نقد دارد. این نسبت به صورت زیر محاسبه می شود.

$$\text{نسبت وجه نقد} = \frac{\text{موجودی نقدی} + \text{سرمایه گذاری کوتاه مدت}}{\text{بدهی های جاری}}$$

۲- تغییر (چرخش) حسابرس

- چرخش اجباری حسابرس

عبارت است از تغییر حسابرس با توجه به محدودیت های زمانی در نظر گرفته شده در قوانین کشور مطابق با تبصره (۲) ماده (۱۰) دستورالعمل موسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار مصوب جلسه ۱۳۸۶/۵/۸ و اصلاحیه های مورخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۷ و ۱۳۹۲/۰۴/۳۱ شورای عالی بورس و اوراق بهادار؛ مؤسسات حسابرسی و شرکا یا مدیران مسئول کار حسابرسی هر یک از اشخاص حقوقی مجاز نیستند بعد از گذشت ۴ سال متوالی، مجدداً سمت حسابرس مستقل و بازرس قانونی شرکت مذکور را بپذیرند. پذیرش مجدد حسابرسی اشخاص مذکور پس از سپری شدن حداقل ۲ سال از پایان دوره ۴ ساله مزبور مجاز است. ضمناً در صورت خروج شرکا یا مدیران از مؤسسه قبلی، شریک یا مدیر مسئول کار در دوره ۴ سال قبل، نمی تواند تا ۲ سال با حضور به عنوان شریک یا مدیر در مؤسسه حسابرسی دیگر سمت مزبور را قبول کند.

۳- تاخیر حسابرسی

در ادبیات حسابداری و حسابرسی، پیرامون ارتباط بین تاخیر غیرعادی گزارش حسابرس و تجدید ارائه صورتهای مالی، دیدگاه های متناقضی وجود دارد. نچل و همکاران (۲۰۰۹) و تانی و همکاران (۲۰۱۰) بر مبنای این استدلال که تاخیر گزارش حسابرس بیانگر تالش بیشتر حسابرس و متعاقباً احتمال بالاتر کشف تحریف های با اهمیت صورت های مالی می باشد. تأخیر در گزارش حسابرسی از طریق لگاریتم فاصله زمانی بین تاریخ پایان سال مالی و تاریخ امضای گزارش حسابرسی محاسبه می گردد.

۴- اهرم مالی (LEV)

اهرم مالی شرکت عبارت است از نسبت کل بدهی ها به دارایی های شرکت

۳-۴. متغیر های کنترلی

-اندازه شرکت (SIZE)

عبارت است از لگاریتم طبیعی دارایی های شرکت

$$Size = LN Assets$$

-بازده دارایی ها (ROA)

بازده دارایی ها عبارت است از نسبت سود خالص پس از کسر مالیات به کل دارایی های شرکت

$$Roa = \frac{\text{سود خالص پس از کسر مالیات}}{\text{کل دارایی ها}}$$

-جریان نقدی عملیاتی (OCF)

عبارت است از جریان های نقدی عملیاتی به کل دارایی ها

$$OCF = \frac{\text{جریان های نقدی عملیاتی}}{\text{کل دارایی ها}}$$

-نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری (M/B)

نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری از تقسیم ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام بدست می آید.

$$M/B = \frac{\text{ارزش بازار سهام}}{\text{ارزش دفتری سهام}}$$

۵. جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد.

در این پژوهش نمونه گیری به روش هدفمند انجام می پذیرد و شرکت هایی از جامعه که ویژگی های زیر را داشته باشند نمونه آماری تحقیق را تشکیل می دهند.

۱- سهام شرکت بین سال های ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۹ در بورس اوراق بهادار مورد داد و ستد قرار داشته باشد و قبل از سال ۱۳۹۵ در بورس پذیرفته شده باشد.

۲- سال مالی شرکت به پایان اسفند ماه ختم شود و شرکت در سال های مورد نظر تغییر دوره مالی نداشته باشد.

۳- شرکت جزء شرکت های سرمایه گذاری، خدماتی و واسطه گری های مالی نباشد.

۴- داده های تحقیق به سهولت در دسترس باشند.

مطابق با پیش فرض های تعیین شده فوق، تعداد ۱۲۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان نمونه آماری تحقیق انتخاب شده اند.

۶. فرضیه های تحقیق

فرضیه های تحقیق به شرح ذیل تبیین شده اند:

فرضیه اول: تغییر حساس بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می گذارد.

فرضیه دوم: تأخیر حسابرسی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می گذارد.

فرضیه سوم: نسبت نقدینگی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.
فرضیه چهارم: اهرم مالی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

۷. تعریف عملیاتی متغیرها

۷-۱. متغیرهای وابسته

در این تحقیق از پنج متغیر وابسته به شرح ذیل استفاده شده است:

۱- اظهار نظر حسابرسی

متغیر مجازی اظهار نظر حسابرسی (در صورتی که حسابرسی در رابطه با تداوم فعالیت شرکت اظهار نظر نماید برابر یک و در غیر این صورت صفر)

حسابرس باید درباره اینکه آیا صورت‌های مالی، از تمام جنبه‌های بااهمیت، طبق استانداردهای حسابداری، به نحو مطلوب تهیه شده است یا خیر، اظهار نظر کند. حسابرس برای تعیین نوع اظهار نظر باید نتیجه‌گیری کند که آیا نسبت به عاری بودن یا نبودن صورت‌های مالی از تحریف‌های بااهمیت ناشی از تقلب یا اشتباه، اطمینان معقول کسب کرده است یا خیر (کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی، ۱۳۹۶).

- اظهار نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت (متغیر مجازی)

حسابرس در جریان برنامه ریزی و اجرای روش‌های حسابرسی و ارزیابی نتایج حاصل از آن، باید مناسب بودن استفاده مدیریت را از فرض تداوم فعالیت در تهیه صورت‌های مالی، بررسی کند. چنانچه به نظر حسابرسی، واحد مورد رسیدگی قادر به ادامه فعالیت نباشد، اما صورت‌های مالی بر مبنای تداوم فعالیت تهیه شده باشد، حسابرس باید با توجه به میزان اهمیت، حسب مورد، نظر مشروط یا مردود ارائه کند. در صورت وجود ابهام با اهمیت درباره تداوم فعالیت و افشای کافی در صورت‌های مالی، حسابرس باید نظر مقبول اظهار کند، اما با افزودن یک بند توضیحی حاوی وجود ابهام با اهمیت درباره رویدادها یا شرایطی که ممکن است به تردیدی عمده در مورد توانایی واحد مورد رسیدگی به ادامه فعالیت بینجامد و با اشاره به یادداشت توضیحی صورت‌های مالی، گزارش خود را تعدیل کند. در صورت وجود ابهام با اهمیت و عدم افشای کافی در صورت‌های مالی، حسابرس باید نظر مشروط ارائه کند. گزارش باید به روشنی بیانگر این واقعیت باشد که ابهامی با اهمیت وجود دارد که ممکن است درباره توانایی واحد مورد رسیدگی به ادامه فعالیت، تردیدی عمده ایجاد کند. در موارد وجود ابهام اساسی درباره تداوم فعالیت یا وجود موارد متعدد ابهام با اهمیت، شامل ابهام درباره تداوم فعالیت که آثار بالقوه آن در مجموع اساسی باشد، حسابرس باید صرف نظر از افشا یا عدم افشای آن‌ها در صورت‌های مالی، نسبت به آن صورت‌ها عدم اظهار نظر ارائه کند (کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی، ۱۳۹۶).

در این تحقیق شیوه اندازه‌گیری متغیر اظهار نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت به این صورت می‌باشد که اگر در اظهار نظر حسابرسی بندی مربوط به تداوم فعالیت شرکت وجود داشته باشد متغیر مقدار یک به خود می‌گیرد و در غیر این صورت عدد صفر می‌گیرد.

۷-۲. متغیر مستقل

۱- نسبت نقدینگی:

تجزیه و تحلیل نسبت، یک تحلیل کمی اطلاعات از شرکت یا قیمت سهم است. نسبت‌ها، کلید تجزیه و تحلیل مالی هستند، چراکه برای ارزیابی و مقایسه یک شرکت با همتایانشان یا مقایسه با صنعت از نسبت‌های نقدینگی استفاده می‌شود. نسبت‌ها علائم حیاتی برای اندازه‌گیری سلامت شرکت‌ها را فراهم می‌کنند، به سرمایه‌گذاران اجازه می‌دهند تا به جنبه‌های خاصی از وضعیت عملیاتی شرکت متمرکز شوند. به عنوان مثال ممکن است شرکتی سودآور باشد، اما مقدار یک نسبت خاص می‌تواند نشان دهد که، مدیریت

موجودی عملکرد مناسبی نداشته است و یا شرکت با مشکل نقدینگی روبه‌رو است. نقدینگی طبق تعریف عبارت است از میزان توانایی شرکت در بازپرداخت دیون کوتاه مدت خود. بنابراین نسبت های نقدینگی اطلاعاتی در مورد توانایی شرکت ها در پرداخت دیون کوتاه مدت یا عمل به تعهدات کوتاه مدتشان فراهم می‌آورند. در این تحقیق از نسبت جاری به عنوان متغیر نسبت نقدینگی استفاده می‌گردد.

نسبت جاری:

توانایی شرکت در پرداخت بدهی‌های کوتاه‌مدت با دارایی‌های جاری را نسبت جاری می‌گویند. تا زمانی که شرکت پول کافی برای پرداخت بدهی خود داشته باشد، بدون مشکل قادر به ادامه فعالیت خواهد بود اما شرکت‌هایی که پول کافی برای انجام تعهدات خود نداشته باشند، موجب افزایش ریسک نقدینگی در شرکت خواهد شد. به همین دلیل، تحلیلگران، وام‌دهندگان و سرمایه‌گذاران، نسبت فعلی را در راستای اندازه‌گیری ظرفیت شرکت برای پرداخت بدهی کوتاه‌مدت خود به کار می‌گیرند. دارایی‌های جاری که نقدشونده هستند، همیشه باید بیش از بدهی‌های جاری باشند. میزان آن ممکن است از یک صنعت به صنعت دیگر متفاوت باشد، اما وضعیتی که در آن دارایی‌های جاری شرکت کمتر از بدهی‌های جاری باشد، نباید رخ دهد. این اتفاق، شرکت را در معرض خطر زیادی قرار می‌دهد.

$$\text{نسبت جاری} = \frac{\text{دارایی‌های جاری}}{\text{بدهی‌های جاری}}$$

۲- تغییر (چرخش) حسابرس

- چرخش اجباری حسابرس

عبارت است از تغییر حسابرس با توجه به محدودیت های زمانی در نظر گرفته شده در قوانین کشور مطابق با تبصره (۲) ماده (۱۰) دستورالعمل موسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار مصوب جلسه ۱۳۸۶/۵/۸ و اصلاحیه‌های مورخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۷ و ۱۳۹۲/۰۴/۳۱ شورای عالی بورس و اوراق بهادار؛ مؤسسات حسابرسی و شرکا یا مدیران مسئول کار حسابرسی هر یک از اشخاص حقوقی مجاز نیستند بعد از گذشت ۴ سال متوالی، مجدداً سمت حسابرس مستقل و بازرس قانونی شرکت مذکور را بپذیرند. پذیرش مجدد حسابرسی اشخاص مذکور پس از سپری شدن حداقل ۲ سال از پایان دوره ۴ ساله مزبور مجاز است. ضمناً در صورت خروج شرکا یا مدیران از مؤسسه قبلی، شریک یا مدیر مسئول کار در دوره ۴ سال قبل، نمی‌تواند تا ۲ سال با حضور به عنوان شریک یا مدیر در مؤسسه حسابرسی دیگر سمت مزبور را قبول کند.

۳- تاخیر حسابرسی

در ادبیات حسابداری و حسابرسی، پیرامون ارتباط بین تاخیر غیرعادی گزارش حسابرس و تجدید ارائه صورتهای مالی، دیدگاه‌های متناقضی وجود دارد. نچل و همکاران (۲۰۰۹) و تانی و همکاران (۲۰۱۰) بر مبنای این استدلال که تاخیر گزارش حسابرس بیانگر تالش بیشتر حسابرس و متعاقباً احتمال بالاتر کشف تحریف های با اهمیت صورت های مالی می باشد. تأخیر در گزارش حسابرسی از طریق لگاریتم طبیعی فاصله زمانی بین تاریخ پایان سال مالی و تاریخ امضای گزارش حسابرسی محاسبه می‌گردد.

۴- اهرم مالی (LEV)

اهرم مالی شرکت عبارت است از نسبت کل بدهی ها به دارایی های شرکت

۳-۷. متغیر های کنترلی

-اندازه شرکت (SIZE)

عبارت است از لگاریتم طبیعی دارایی های شرکت

$$Size = LN Assets$$

-بازده دارایی ها (ROA)

بازده دارایی ها عبارت است از نسبت سود خالص پس از کسر مالیات به کل دارایی های شرکت

$$Roa = \frac{\text{سود خالص پس از کسر مالیات}}{\text{کل دارایی ها}}$$

-جریان نقدی عملیاتی (OCF)

عبارت است از جریان های نقدی عملیاتی به کل دارایی ها

$$OCF = \frac{\text{جریان های نقدی عملیاتی}}{\text{کل دارایی ها}}$$

-نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری (M/B)

نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری از تقسیم ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام بدست می آید.

$$M/B = \frac{\text{ارزش بازار سهام}}{\text{ارزش دفتری سهام}}$$

مدل آزمون فرضیه

آزمون فرضیه اول:

$$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Audit\ client\ tenure_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Roa_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل آزمون فرضیه دوم:

$$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Auditor\ Lag_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Roa_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل آزمون فرضیه سوم:

$$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Cash\ ratio_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Roa_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل آزمون فرضیه چهارم:

$$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Lev_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Roa_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در آنها:

GCO: متغیر مجازی اظهار نظر حسابرسان (در صورتی که حسابرسان در رابطه با تداوم فعالیت شرکت اظهار نظر نماید برابر یک و

در غیر این صورت صفر)

Audit client tenure: چرخش اجباری حسابرسان شرکت

Auditor Lag: تاخیر در گزارش حسابرسان شرکت

Cash ratio: نسبت نقدینگی شرکت

Lev: اهرم مالی شرکت

LNTA-SIZE: لگاریتم جمع کل دارایی های شرکت

ROA: بازده دارایی ها

OCF: جریان نقدی عملیاتی

MB: نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری

۸. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

جدول ۱، آمار توصیفی داده ها

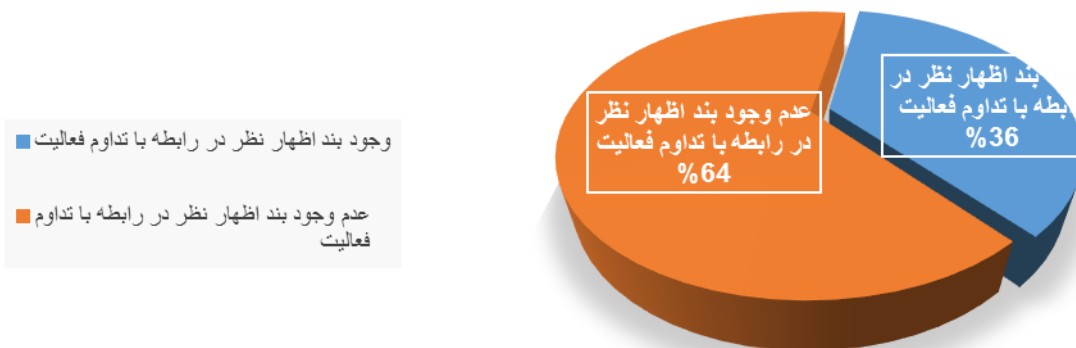
کشیدگی	چولگی	انحراف معیار	پایین ترین	بالا ترین	میانگین	
1.50	0.70	1.43	24.54	33.06	27.99	size
78.90	6.66	0.35	0.05	5.60	0.63	LEV
458.59	19.64	0.45	-1.78	10.43	0.08	ROA
197.98	12.37	0.36	-1.84	6.31	0.12	OCF
31.16	4.93	1.33	0.16	13.15	1.52	Cash ratio
101.66	8.65	8.93	-32.95	121.51	3.41	MB
-0.36	-0.72	0.36	2.48	4.19	3.64	AL

یافته‌های تحقیق در جدول فوق نشان می‌دهد که در دوره مطالعاتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹، سالانه 126 شرکت مورد بررسی قرار گرفته‌اند ($126 \times 5 = 630$) که با توجه به اینکه در تمامی متغیرهای تحقیق اطلاعات به صورت کامل استخراج شده است، هیچ مشاهده گم شده‌ای نداشته و اطلاعات به صورت کامل برای تمامی متغیرهای تحقیق استخراج شده‌اند. کمترین و بیشترین مقدار در هر یک از متغیرهای تحقیق کران مشاهدات را برای آن‌ها نشان می‌دهد لذا در شناسایی مشاهدات پرت بسیار مفید خواهند بود. میانگین به‌عنوان اساسی‌ترین معیار مرکزی از حاصل تقسیم کل مشاهدات بر تعداد آن‌ها به دست می‌آید. یافته‌های جدول فوق نشان می‌دهد که میانگین اندازه شرکت نسبت به سایر متغیرهای تحقیق بیشتر بوده است. انحراف معیار مناسب‌ترین معیار پراکندگی مشاهدات است که در جدول فوق این معیار برای متغیر نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری بیشتر از سایر متغیرهای تحقیق است؛ کمترین انحراف معیار نیز برای متغیر اهرم مالی ثبت شده است. ضریب چولگی از پارامترهای تعیین انحراف از قرینگی بوده و شاخص تقارن داده‌هاست. در صورتی که جامعه از توزیع متقارن برخوردار باشد، ضریب چولگی مساوی صفر، در صورتی که جامعه چوله به چپ باشد، ضریب چولگی منفی و در صورتی که دارای چوله به راست باشد، ضریب چولگی مثبت خواهد بود. (مؤمنی و قیومی، ۱۳۹۰). یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که متغیر تاخیر حسابداری چولگی به سمت چپ و سایر متغیرها دارای چولگی به سمت راست می‌باشند. کشیدگی نیز شاخص سنجش پراکندگی توزیع مشاهدات نسبت به توزیع نرمال است که

یافته‌های جدول فوق نشان می‌دهد به جز متغیر تاخیر حسابرسی دارای، برای مابقی متغیرهای تحقیق توزیع مشاهدات دارای برجستگی بیشتر نسبت به توزیع نرمال می‌باشند.

نمودار مربوط به اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت به شرح ذیل می‌باشد. همانطور که مشخص است در ۳۶ درصد از مشاهدات بند اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت مشاهده شده است.

اظهار نظر

نمودار ۴-۱، متغیر اظهار نظر حسابرس

۹. بررسی فرضیه‌های پژوهش

آزمون فرض در علم آمار روشی است برای بررسی ادعاها یا فرض‌ها درباره پارامترهای توزیع در جوامع آماری. در این روش فرض صفر یا فرض اولیه مورد بررسی است که متناسب با موضوع مطالعه فرضی به عنوان فرض بدیل یا فرض مقابل انتخاب می‌شود تا درستی هر کدام نسبت به هم مورد آزمون قرار گیرد. این پژوهش بر آنست تا به بررسی تأثیر تغییر حسابرسی، تاخیر حسابرسی، نسبت نقدینگی و اهرم مالی بر اظهار نظر حسابرس در رابطه با تداوم فعالیت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد ارزیابی قرار دهد. که در این راستا دو فرضیه مطرح و مورد آزمون قرار گرفته‌اند. در بسیاری از پژوهش‌ها متغیر وابسته مورد مطالعه ماهیتاً یک متغیر گسسته است که برای برآورد رخداد هر یک از سطوح نیازمند استفاده از رگرسیون‌های کیفی هستیم. رگرسیون‌های با متغیر وابسته گسسته دارای انواع مختلفی هستند که با توجه به ماهیت متغیر وابسته تعیین می‌شوند. اگر متغیر وابسته دو بعدی باشد رگرسیون لجستیک برای بیان پیش‌بینی استفاده می‌شود. منظور از دو وجهی بودن، رخ داد یک واقعه تصادفی در دو موقعیت ممکنه است. مدل رگرسیونی لجستیک در هر یک از فرضیه‌های تحقیق به صورت زیر می‌باشد:

$$\log\left(\frac{p}{1-p}\right) = \beta_0 + \beta_1 x_i + \sum_{j=2}^4 \beta_j z_j + \varepsilon_i \quad (۴-۱)$$

1 Null-hypothesis

2 Alternativ-hypothesis

3 Dichotomous

4 Binomial (or binary) logistic regression

که در آن $\frac{p}{1-p}$ شانس قرار گرفتن در دسته بهبود اظهار نظر حسابرسان است و x_i ها متغیرهای مستقل تحقیق و ε_i مقدار خطای رگرسیونی می‌باشند. مدلی که احتمال موفقیت را به متغیرهای پیشگو مرتبط می‌سازد توسط یک تابع لجستیک نشان داده می‌شود.

که در این راستا دو فرضیه مطرح و مورد آزمون قرار گرفته اند. در بسیاری از پژوهش‌ها متغیر وابسته مورد مطالعه ماهیتاً یک متغیر گسسته است که برای برآورد رخداد هر یک از سطوح نیازمند استفاده از رگرسیون‌های کیفی هستیم. رگرسیون‌های با متغیر وابسته گسسته دارای انواع مختلفی هستند که با توجه به ماهیت متغیر وابسته تعیین می‌شوند. اگر متغیر وابسته دو بعدی باشد رگرسیون لجستیک برای بیان پیش‌بینی استفاده می‌شود. منظور از دو وجهی بودن، رخ داد یک واقعه تصادفی در دو موقعیت ممکنه است. مدل رگرسیونی لجستیک در هر یک از فرضیه‌های تحقیق به صورت زیر می‌باشد:

$$\log\left(\frac{p}{1-p}\right) = \beta_0 + \beta_1 x_i + \sum_{j=2}^4 \beta_j z_j + \varepsilon_i \quad (4-1)$$

که در آن $\frac{p}{1-p}$ شانس قرار گرفتن در دسته بهبود اظهار نظر حسابرسان است و x_i ها متغیرهای مستقل تحقیق و ε_i مقدار خطای رگرسیونی می‌باشند. مدلی که احتمال موفقیت را به متغیرهای پیشگو مرتبط می‌سازد توسط یک تابع لجستیک نشان داده می‌شود.

فرضیه اول

تغییر حسابرسان بر نظر حسابرسانی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

در صورتی که بخواهیم فرضیه فوق را به صورت آماری بیان نماییم، خواهیم داشت:

H_0 : تغییر حسابرسان بر نظر حسابرسانی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر نمی‌گذارد.

H_1 : تغییر حسابرسان بر نظر حسابرسانی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

به منظور آزمون فرضیه فوق الذکر، مدل زیر به پیروی از تحقیق سیمامورا و هندارجاتنو (۲۰۱۴) برازش داده می‌شود:

$$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Audit\ client\ tenure_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Roa_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$$

خلاصه یافته‌های اجرای مدل رگرسیونی شامل ضرایب، ضریب تعیین و آماره آزمون برای مدل فوق در جدول ۴-۳ ارائه شده است. برای بررسی فرضیه بعد از مشخص کردن بهترین خط رگرسیون، بر اساس آزمون‌های انجام شده برای ضرایب اظهار نظر می‌نماییم و اگر صفر نبودن ضرایب مرتبط پذیرفته شود، فرض صفر رد می‌شود و فرضیه جانشین پذیرفته می‌شود. با توجه به آزمون معنی داری رگرسیون می‌توان دید که مدل رگرسیون لجستیک به طور کلی از نظر آماری معنی دار است.

جدول ۴-۲. آزمون معنی داری رگرسیون

مقدار احتمال	درجه آزادی	Chi-square
0.۰۳۵	3.000	2.447

L Dichotomous

B Binomial (or binary) logistic regression

S mamora and Hendarjatno

جدول ۴-۳، خلاصه یافته های اجرای مدل رگرسیونی فرضیه تحقیق

$$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Audit\ client\ tenure_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Rod_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$$

نتیجه	سطح معناداری	آماره Wald	خطای استاندارد	ضرایب	نماد ضریب	متغیرها
	0.143	-1.463	0.623	-0.912		C
مستقیم و معنادار	0.004	4.350	0.002	0.008		Audit client tenure _{it}
مستقیم و معنادار	0.003	2.395	0.122	0.171		SIZE
	0.125	1.534	0.153	0.234		ROA
معکوس و معنادار	0.024	-1.284	0.128	-0.036		OCF
	0.111	1.747	0.095	0.166		MBA

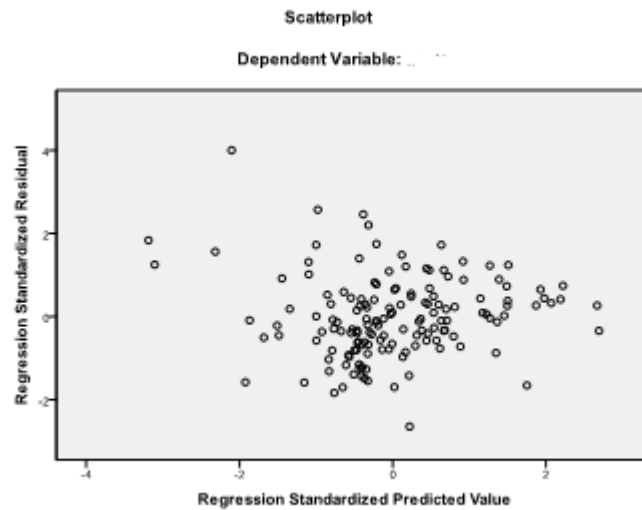
جدول ۴-۴. آماره های رگرسیون

ضریب تعیین Nagelkerke	ضریب تعیین Cox & Snell	-2 Log likelihood
0.041	0.420	132.859

ضریب رگرسیونی متناظر با تغییر حسابرس شرکت برابر با 0.008 و سطح معناداری متناظر با آن 0.0035 است لذا با اطمینان ۰/۹۵ رابطه بین دو متغیر تغییر حسابرس شرکت و اظهارنظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت معنادار است؛ بنابراین فرضیه صفر پژوهش مبنی بر اینکه "تغییر حسابرس بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر نمی-گذارد." با اطمینان ۰/۹۵ پذیرفته نمی-گردد لذا می-توان گفت فرضیه ادعای پژوهش مبنی بر وجود رابطه بین متغیر تغییر حسابرس شرکت و اظهارنظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت، پذیرفته می-گردد. در ضمن ضریب تعیین در مدل فوق نشان می-دهد که ۴۲ درصد از تغییرات شاخص اظهارنظر حسابرس بر اثر تغییر حسابرس شرکت و متغیرهای کنترلی است. برقراری پیش شرط های مدل رگرسیون (مناسبت مدل)

مقدار آماره دوربین-واتسون برابر ۱/۹۸ می-باشد، لذا می-توانیم استقلال باقیمانده ها در مدل برازش شده را بپذیریم. در نمودار پراکنش آماری باقیمانده های استاندارد شده در مقابل پیش بینی استاندارد شده روندی مشاهده نشده و تقارن مشاهدات حول خط صفر می-باشد. بنابراین همسانی واریانس های باقیمانده ها را می-توانیم مورد تایید قرار دهیم.

نمودار ۴-۱، نمودار برآورد علیه باقیمانده جهت بررسی ثابت بودن واریانسها

همچنین با توجه به مقادیر آماره عامل تورش واریانس و تلورانس برای متغیرهای مستقل، در مدل مشکل هم خطی بین متغیرهای مستقل مشاهده نمی‌شود.

جدول ۴-۵، نتایج تلورانس متغیرهای مستقل

آماره های همخطی		متغیر
عامل تورش واریانس	تلورانس	
1.564	0.639	<i>Audit client tenureit</i>
1.591	0.629	<i>SIZE</i>
1.857	0.539	<i>ROA</i>
1.880	0.532	<i>OCF</i>
1.414	0.617	<i>MBA</i>
۱,۹۸		دوربین واتسن

فرضیه دوم

تأخیر حسابرسی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

فرضیه دوم پژوهش را می‌توان به صورت آزمون فرض آماری زیر بازنویسی نمود:

H_0 : تأخیر حسابرسی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر نمی‌گذارد.

H_1 : تأخیر حسابرسی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

به منظور آزمون فرضیه فوق الذکر، مدل زیر به پیروی از تحقیق سیمامورا و هندارجاتنو (۲۰۱۸) برآزش داده می شود:

$$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Auditor Lag_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Roa_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$$

خلاصه یافته‌های اجرای مدل رگرسیونی شامل ضرایب، ضریب تعیین و آماره آزمون برای مدل فوق در جدول ۴-۷ ارائه شده است. برای بررسی فرضیه بعد از مشخص کردن بهترین خط رگرسیون، بر اساس آزمون‌های انجام شده برای ضرایب اظهار نظر می‌نماییم و اگر صفر نبودن ضرایب مرتبط پذیرفته شود، فرض صفر رد می‌شود و فرضیه جانشین پذیرفته می‌شود. با توجه به آزمون معنی داری رگرسیون می‌توان دید که مدل رگرسیون لجستیک به طور کلی از نظر آماری معنی دار است.

جدول ۴-۶. آزمون معنی داری رگرسیون

مقدار احتمال	درجه آزادی	Chi-square
0.۰۲۳	3.000	۳.۰۴۱

جدول ۴-۷، خلاصه یافته‌های اجرای مدل رگرسیونی فرضیه تحقیق

$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Auditor Lag_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Roa_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$						
نتیجه	سطح معناداری	آماره Wald	خطای استاندارد	ضرایب	نماد ضریب	متغیرها
	0.172	-1.756	0.748	-1.094		C
	0.۲۱۵	۱.220	0.002	0.010		Auditor Lag
مستقیم و معنادار	0.004	2.874	0.146	0.205		SIZE
	0.150	1.841	0.184	0.281		ROA
معکوس و معنادار	0.۰۲۵	-۲.541	0.154	-0.043		OCF
	0.133	۱.۲96	0.114	0.199		MBA

جدول ۴-۸. آماره‌های رگرسیون

ضریب تعیین Nagelkerke	ضریب تعیین Cox & Snell	-2 Log likelihood
0.۳۷۱	0.۳۹۰	1۱2.۲۳9

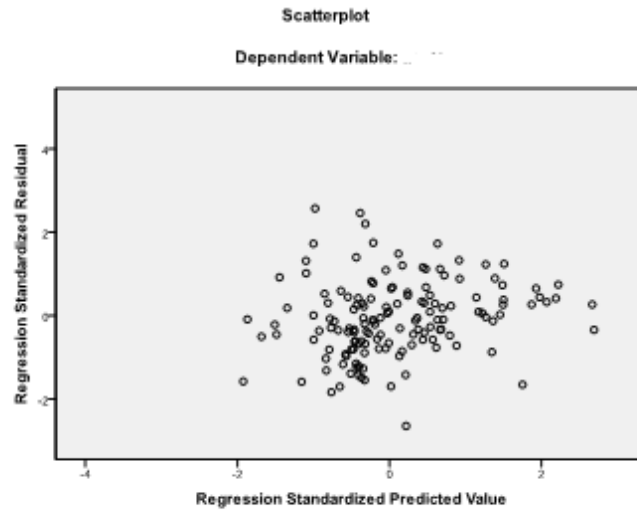
ضریب رگرسیونی متناظر با تغییر حسابرس شرکت برابر با ۰,۰۱۰ و سطح معناداری متناظر با آن ۰,۲۱۵ است لذا با اطمینان ۰/۹۵ رابطه بین دو متغیر تاخیر حسابرسی شرکت و اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت معنادار نیست؛ بنابراین فرضیه صفر پژوهش مبنی بر اینکه "تاخیر حسابرس بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر نمی‌گذارد."

با اطمینان ۰/۹۵ پذیرفته می‌گردد لذا می‌توان گفت فرضیه ادعای پژوهش مبنی بر وجود رابطه بین متغیر تاخیر حسابرس شرکت و اظهارنظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت، پذیرفته نمی‌گردد. در ضمن ضریب تعیین در مدل فوق نشان می‌دهد که ۳۹ درصد از تغییرات شاخص اظهارنظر حسابرس بر اثر متغیر تاخیر حسابرس شرکت و متغیرهای کنترلی است.

برقراری پیش شرط های مدل رگرسیون (مناسبت مدل)

مقدار آماره دوربین-واتسون برابر ۲,۲۱ می‌باشد، لذا می‌توانیم استقلال باقیمانده‌ها در مدل برازش شده را بپذیریم.

در نمودار پراکنش آماری باقیمانده‌های استاندارد شده در مقابل پیش‌بینی استاندارد شده روندی مشاهده نشده و تقارن مشاهدات حول خط صفر می‌باشد. بنابراین همسانی واریانس های باقیمانده‌ها را می‌توانیم مورد تایید قرار دهیم.

نمودار ۳-۴، نمودار برآورد علیه باقیمانده جهت بررسی ثابت بودن واریانسها

همچنین با توجه به مقادیر آماره عامل تورش واریانس و تلورانس برای متغیرهای مستقل، در مدل مشکل هم خطی بین متغیر های مستقل مشاهده نمی‌شود.

جدول ۴-۹، نتایج تلورانس متغیرهای مستقل

آماره های همخطی		متغیر
عامل تورش واریانس	تلورانس	
1.877	0.767	<i>Auditor Lag</i>
1.909	0.755	<i>SIZE</i>
2.228	0.647	<i>ROA</i>
2.256	0.638	<i>OCF</i>
1.697	0.740	<i>MBA</i>
۲,۲۱		دوربین واتسن

فرضیه سوم:

نسبت نقدینگی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

فرضیه سوم پژوهش را می‌توان به صورت آزمون فرض آماری زیر بازنویسی نمود:

H_0 : نسبت نقدینگی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر نمی‌گذارد.

H_1 : نسبت نقدینگی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

به منظور آزمون فرضیه فوق الذکر، مدل زیر به پیروی از تحقیق سیمامورا و هندارجاتنو (۲۰۱۹) برازش داده می‌شود:

$$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Cash\ ratio_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Roa_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$$

خلاصه یافته‌های اجرای مدل رگرسیونی شامل ضرایب، ضریب تعیین و آماره آزمون برای مدل فوق در جدول ۴-۱۰ ارائه شده است.

برای بررسی فرضیه بعد از مشخص کردن بهترین خط رگرسیون، بر اساس آزمون‌های انجام شده برای ضرایب اظهار نظر می‌نماییم و اگر صفر نبودن ضرایب مرتبط پذیرفته شود، فرض صفر رد می‌شود و فرضیه جانشین پذیرفته می‌شود. با توجه به آزمون معنی داری رگرسیون می‌توان دید که مدل رگرسیون لجستیک به طور کلی از نظر آماری معنی دار است.

جدول ۴-۱۰. آزمون معنی داری رگرسیون

مقدار احتمال	درجه آزادی	Chi-square
0.003	3.000	3.621

جدول ۴-۱۱، خلاصه یافته‌های اجرای مدل رگرسیونی فرضیه تحقیق

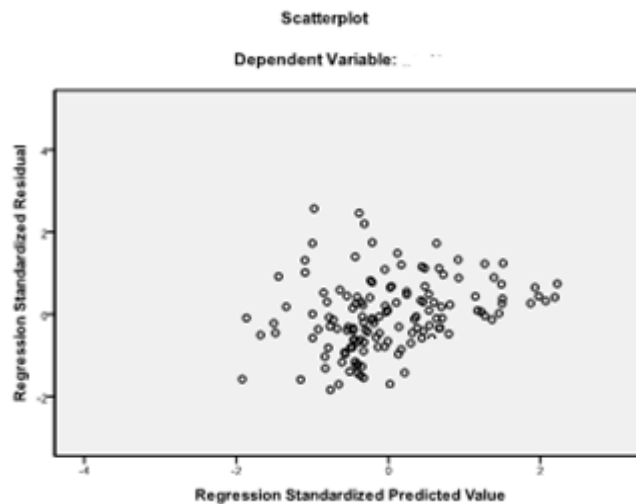
$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Cash\ ratio_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Roa_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$						
نتیجه	سطح معناداری	آماره Wald	خطای استاندارد	ضرایب	نماد ضریب	متغیرها
	0.018	-2.920	0.818	-1.196		C
	0.235	1.334	0.002	0.013		Cash ratio
مستقیم و معنادار	0.004	3.142	0.160	0.224		SIZE
	0.164	1.013	0.201	0.307		ROA
معکوس و معنادار	0.027	-2.778	0.168	-0.047		OCF
	0.145	1.292	0.125	0.218		MBA

جدول ۴-۱۲. آماره‌های رگرسیون

ضریب تعیین Nagelkerke	ضریب تعیین Cox & Snell	-2 Log likelihood
0.0۳۶۶	0.۳۷۹	1۳۲.۲۰۱

ضریب رگرسیونی متناظر با نسبت نقدینگی شرکت برابر با ۰,۰۱۳ و سطح معناداری متناظر با آن ۰,۲۳۵ است لذا با اطمینان ۰/۹۵ رابطه بین دو متغیر نسبت نقدینگی شرکت و اظهارنظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت معنادار نیست؛ بنابراین فرضیه صفر پژوهش مبنی بر اینکه "نسبت نقدینگی شرکت بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر نمی‌گذارد." با اطمینان ۰/۹۵ پذیرفته می‌گردد لذا می‌توان گفت فرضیه ادعای پژوهش مبنی بر وجود رابطه بین متغیر نسبت نقدینگی شرکت و اظهارنظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت، پذیرفته نمی‌گردد. در ضمن ضریب تعیین در مدل فوق نشان می‌دهد که ۳۹ درصد از تغییرات شاخص اظهارنظر حسابرس بر اثر متغیر نسبت نقدینگی شرکت و متغیرهای کنترلی است. برقراری پیش شرط‌های مدل رگرسیون (مناسبت مدل)

مقدار آماره دوربین-واتسون برابر ۲,۰۳ می‌باشد، لذا می‌توانیم استقلال باقیمانده‌ها در مدل برازش شده را بپذیریم. در نمودار پراکنش آماری باقیمانده‌های استاندارد شده در مقابل پیش‌بینی استاندارد شده روندی مشاهده نشده و تقارن مشاهدات حول خط صفر می‌باشد. بنابراین همسانی واریانس‌های باقیمانده‌ها را می‌توانیم مورد تایید قرار دهیم.

نمودار ۴-۴، نمودار برآورد علیه باقیمانده جهت بررسی ثابت بودن واریانسها

همچنین با توجه به مقادیر آماره عامل تورش واریانس و تلورانس برای متغیرهای مستقل، در مدل مشکل هم خطی بین متغیرهای مستقل مشاهده نمی‌شود.

جدول ۴-۱۳، نتایج تلورانس متغیرهای مستقل

آماره های همخطی		متغیر
تورانس	عامل تورش واریانس	
0.796	1.809	Cash ratio
0.784	1.840	SIZE
0.671	2.147	ROA
0.662	2.174	OCF
0.768	1.635	MBA
۲,۰۳		دوربین واتسن

فرضیه چهارم:

اهرم مالی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

فرضیه چهارم پژوهش را می‌توان به صورت آزمون فرض آماری زیر بازنویسی نمود:

H_0 : اهرم مالی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر نمی‌گذارد.

H_1 : اهرم مالی بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر می‌گذارد.

به منظور آزمون فرضیه فوق الذکر، مدل زیر به پیروی از تحقیق سیمامورا و هندارجاتنو (۲۰۱۹) برازش داده می‌شود:

$$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Lev_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Roa_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$$

خلاصه یافته‌های اجرای مدل رگرسیونی شامل ضرایب، ضریب تعیین و آماره آزمون برای مدل فوق در جدول ۴-۱۵ ارائه شده است.

برای بررسی فرضیه بعد از مشخص کردن بهترین خط رگرسیون، بر اساس آزمون‌های انجام شده برای ضرایب اظهار نظر می‌نماییم و اگر صفر نبودن ضرایب مرتبط پذیرفته شود، فرض صفر رد می‌شود و فرضیه جانشین پذیرفته می‌شود. با توجه به آزمون معنی داری رگرسیون می‌توان دید که مدل رگرسیون لجستیک به طور کلی از نظر آماری معنی دار است.

جدول ۴-۱۴. آزمون معنی داری رگرسیون

مقدار احتمال	درجه آزادی	Chi-square
0.۰۳۱	3.000	۳.۰۲۶

جدول ۴-۱۵، خلاصه یافته های اجرای مدل رگرسیونی فرضیه تحقیق

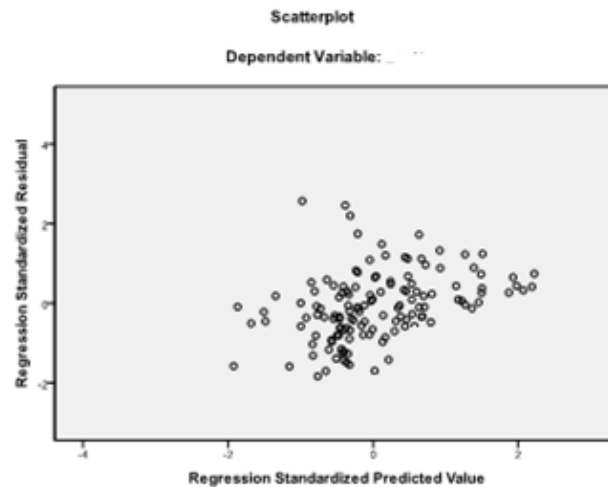
$Pr(GCO_{it}=1) = \alpha_0 + \alpha_1 Lev_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 Rod_{it} + \alpha_4 Ocf_{it} + \alpha_{10} MB_{it} + \varepsilon_{it}$						
نتیجه	سطح معناداری	آماره Wald	خطای استاندارد	ضرایب	نماد ضریب	متغیرها
	0.016	-2.602	0.729	-1.066		<i>C</i>
مستقیم و معنادار	0.028	2.098	0.002	۱.012		<i>Lev</i>
مستقیم و معنادار	0.004	2.800	0.143	0.200		<i>SIZE</i>
	0.146	0.903	0.179	0.274		<i>ROA</i>
معکوس و معنادار	0.024	-2.476	0.150	-0.042		<i>OCF</i>
مستقیم و معنادار	0.038	2.043	0.111	0.194		<i>MBA</i>

جدول ۴-۱۶. آماره های رگرسیون

ضریب تعیین Nagelkerke	ضریب تعیین Cox & Snell	-2 Log likelihood
0.۳۹۱	0.۴۰۱	۹۸.۶۲۶

ضریب رگرسیونی متناظر با نسبت نقدینگی شرکت برابر با ۱,۰۱۲ و سطح معناداری متناظر با آن ۰,۰۲۸ است لذا با اطمینان ۰/۹۵ رابطه بین دو متغیر اهرم مالی شرکت و اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت معنادار نیست؛ بنابراین فرضیه صفر پژوهش مبنی بر اینکه " اهرم مالی شرکت بر نظر حسابرسی در خصوص تداوم فعالیت شرکت تأثیر نمی گذارد." با اطمینان ۰/۹۵ پذیرفته نمی گردد لذا می توان گفت فرضیه ادعای پژوهش مبنی بر وجود رابطه بین اهرم مالی شرکت و اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت، پذیرفته می گردد. در ضمن ضریب تعیین در مدل فوق نشان می دهد که ۳۹ درصد از تغییرات شاخص اظهار نظر حسابرس بر اثر متغیر نسبت نقدینگی شرکت و متغیرهای کنترلی است. برقراری پیش شرط های مدل رگرسیون (مناسبت مدل)

مقدار آماره دوربین-واتسون برابر ۲,۳۶ می باشد، لذا می توانیم استقلال باقیمانده ها در مدل برازش شده را بپذیریم. در نمودار پراکنش آماری باقیمانده های استاندارد شده در مقابل پیش بینی استاندارد شده روندی مشاهده نشده و تقارن مشاهدات حول خط صفر می باشد. بنابراین همسانی واریانس های باقیمانده ها را می توانیم مورد تایید قرار دهیم.

نمودار ۴-۵، نمودار برآورد علیه باقیمانده جهت بررسی ثابت بودن واریانسها همچنین با توجه به مقادیر آماره عامل تورش واریانس و تلورانس برای متغیرهای مستقل، در مدل مشکل هم خطی بین متغیرهای مستقل مشاهده نمی‌شود.

جدول ۴-۱۷، نتایج تلورانس متغیرهای مستقل

آماره های همخطی		متغیر
عامل تورش واریانس	تلورانس	
1.508	0.663	<i>Lev</i>
1.533	0.653	<i>SIZE</i>
1.789	0.559	<i>ROA</i>
1.812	0.552	<i>OCF</i>
1.363	0.640	<i>MBA</i>
۲,۳۶		دوربین واتسن

۱۰. نتیجه گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی تأثیر تغییر حسابداری، تاخیر حسابداری، نسبت نقدینگی و اهرم مالی بر اظهار نظر حسابرس در رابطه با تداوم فعالیت در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بوده است که در این فصل ابتدا اطلاعات شرکت در دوره مطالعات تحقیق استخراج و بعد از محاسبه متغیرهای پژوهش با کمک آماره های توصیفی به تحلیل اطلاعات جمع آوری شده به صورت توصیفی پرداخته شده است. در بخش آمار استنباطی با طرح چهار فرضیه رابطه بین متغیرهای مستقل و اظهار نظر حسابرس در رابطه با تداوم فعالیت مورد ارزیابی قرار گرفته است. یافته‌های به دست آمده نشان داد که رابطه بین تغییر حسابرس و

اهرم مالی با اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت مستقیم و معنادار است. همچنین شواهدی دال بر وجود رابطه معنی دار بین تاخیر حسابرسی و نسبت نقدینگی شرکت ها با اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت ها مشاهده نگردید. حسابرسان مستقل می توانند از معیار تداوم فعالیت شرکت ها، به منظور بررسی صاحبکاران خود و اتخاذ تصمیمات قیمت گذاری استفاده کنند. به تدوین کنندگان مقررات حاکم بر شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار و همچنین، سرمایه گذاران و حسابرسان پیشنهاد می شود از اظهار نظر حسابرس در خصوص تداوم فعالیت شرکت ها به منظور شناسایی شرکت های پذیرفته شده با ریسک های حسابرسی بالاتر استفاده کنند. به مدیران شرکت ها توصیه می شود که در تدوین و تعیین نوع استراتژی شرکت، عواقب آن را بر اظهار نظر حسابرسان مد نظر قرار دهند و در جهت بهبود آن گام بردارند تا از این طریق بتوانند با بکارگیری بهترین استراتژی ها به یک مزیت رقابتی پایدار در بازار دست یابند.

منابع

- برایسون، جان ام (۱۳۸۶). برنامه ریزی استراتژیک بر سازمانهای دولتی و غیر انتفاعی، ترجمه: عباس منوریان، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی
- براین، کوین، مینزبرگ، جیمز، هنری، جیمز رابرت (۱۳۸۲). مدیریت استراتژیک، ترجمه: محمد صائبی، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- توکل نیا، اسماعیل (۱۳۹۲). بررسی ارتباط استراتژی تجاری و گزارشگری سرمایه انسانی با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته، دوره ۳، شماره ۳، صص ۱۰۹-۱۲۷.
- تیموری، ابراهیم، آبرومند، جمال (۱۳۸۸). هماهنگی بین استراتژی سازمان و استراتژی ساختار با استفاده از نقاط مرجع استراتژیک (SRPS)، فصلنامه پژوهش های منابع انسانی دانشگاه جامع امام حسین، سال اول، شماره ۲.
- دیانتی دیلمی، زهرا، بیاتی، مرتضی (۱۳۹۴). رابطه رقابت بازار محصول و حق الزحمه ی حسابرس مستقل، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۷، شماره ۲۷، صص ۲۳-۳۸.
- رضائی، پیمان (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین گونه شناسی استراتژی های عمومی (مایلز و اسنو) و رفتارهای سازمانی استراتژیک در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران - پردیس قم.
- رهنمای رودپشتی، فریدون، نیکومرام، هاشم، شاهوردیانی، شادی (۱۳۸۷). مدیریت مالی راهبردی (ارزش آفرینی)، تهران: انتشارات ترمه، چاپ اول.
- سازمان بورس اوراق بهادار تهران (۱۳۹۱). دستورالعمل طبقه بندی موسسات حسابرسی و اشخاص موضوع ماده ۱۰ دستورالعمل موسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار.
- کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی (۱۳۹۶)، استانداردهای حسابرسی، سازمان حسابرسی.
- مجیبی، تورج و منامیالنی (۱۳۹۰). بررسی رابطه استراتژی و ساختار سازمانی در شرکت توزیع برق نواحی استان تهران، فصلنامه مدیریت، شماره ۲۲، صص ۱۴-۲۳.
- مهرانی، ساسان، تالانه، عبدالرضا (۱۳۷۵). تقسیم سود شرکتهای مجله حسابداری، شماره ۱۲۵، ص ۹.
- نمازی، محمد (۱۳۹۲). حسابداری مدیریت استراتژیک: از تئوری تا عمل، جلد اول، چاپ اول، انتشارات سمت.
- وکیلی فرد، سامان، محمدی، سامان (۱۳۹۴). تغییر حسابرس و نوع گزارش حسابرسی، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، شماره ۲۵، صص ۳۳-۴۸.

یار محمدی، اکرم (۱۳۸۰). بررسی عوامل موثر بر گزارشگری میان دوره‌های به موقع در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.

Abdulla, J. Y. A. (1996). The timeliness of Bahrain annual reports. *Advances in International Accounting*, 9, 73-88.

Arel, B., R. G. Brody, and K. Pany. (2005). Audit firm rotation and audit quality». *The CPA Journal* (75)1: 36- 39.

Ashton, R.H. & Graul, P.R. & Newton, J.D. (1989). " Audit Delay and Timeliness of Corporate Reporting", *Contemporary Accounting Research*,. 5 (2), 657-673.

Audit Opinions: Evidence from The Shanghai Stock Exchange". *Contemporary Accounting Research*, 17 (3), PP. 429-455.

Baltagi, B. H & D. Levin. (1992). Cigarette Taxation: Raising Revenues and Reducing Consumption. *Structural Change and Economic Dynamics*, 3: 321-335.

Baltagi, B. H. (2005). *Econometric Analysis of Panel Data*. John Wiley & Sons Inc, 3rd Edition, New York, USA.

Bentley, K.A., T.C. Omer, and N.Y. Sharp. (2010). Business strategy, audit fees and financial reporting irregularities". Working paper, Texas A&M University. Available at <Http://Www.Ssrn.Com>.

Horngren, Ch. , Datar, S. and Rajan, M. (2012). *Cost Accounting: A Managerial mphasis*, 14th Edition, Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Ittner, C. D., D. F. Larcker, and M. Rajan. 1997. The choice of performance measures in annual bonus contracts. *The Accounting Review* 72 (2): 231-255.

Jindrichovska, I. & Mcleay, S. (2005). Accounting for Good News and Accenting for Bad News: some Empirical Evidence from the Czech Republic, *European Accounting Review*, 14(3), 635-655.

Krishnan, J., Heibatollah ,S., Zhange ,Y. (2005). Does the provision of non-audit services affect investor perceptions of auditor independence? *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 24(2):111-135.

Kulzick, R. S. (2004). Sarbanes-Oxley: Effects on financial transparency, *Advanced Management Journal*, 69, 43-49.

Lam, K.C. (1998). *Risk Adjusted Audit Pricing: Theory and Empirical Evidence*. Ph.D thesis. University of Toronto. Pp 5.

O'Reilly, C. A.; Doerr, B.; Caldwell, D. F.; and J. A. Chatman. (2014). Narcissistic CEOs and Executive Compensation, *The Leadership Quarterly*, 25(2): 218-231.

Porter, M. E. 1980. *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York, NY: The Free Press.

Porter, M. E. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York, NY: The Free Press.

Simunic, D. (1980). Auditing, consulting, and auditor independence. *Journal of Accounting Research*, Vol. 22 No.2, pp. 679-702.

Soltani, B. (2002). Timeliness of corporate and Audit Reporting: some Empirical Evidence in the French Context. *The International Journal of Accounting*, (3), PP. 215-246

Tampson A. &Strikland A.J.(2008), Strategic Management: Concept& Cases (chapter 1,2,3,4,5,11).

Vanstraelen, A. (2000). Impact of renewable long-term audit mandates on audit quality. The European Accounting Review, 9 (3), 419-443.

Wallace.W. 1987. The Economic Role of the Audit in Free and Regulated Market : A Review. Research in Accounting Regulation. VOL 1.pp 7-34.